

Cilt 4, Sayı 1, Yıl 2020 / Volume 4, Issue 1, Year 2020
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/batmanakademi>

GAYBÎ HABERLER YÖNÜYLE KUR'ÂN'IN İ'CÂZİ¹
Miraculousness of Qu'ran in Terms Of Unknown News

Mehmet Zeki DOĞAN

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı Van İl Müftülüğü
Orcid: 0000-0003-3328-7565
E mail: mehmetzekidogan@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 22 Mayıs 2020

Kabul Tarihi: 06 Haziran 2020

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2020

Yayın Sezonu: Ocak-Haziran

Cilt: 4 Sayı: 1

Atıf: Doğan, Mehmet Zeki. "Gaybî Haberler Yönüyle Kur'ân'ın İ'câzı ". *Batman Akademi Dergisi* 4 / 1 (2020): 53-64

Article Types: Research Article

Received: 22 May 2020

Accepted: 06 June 2020

Published: 30 June 2020

Pub Date Season: January-June

Volume: 4 Issue: 1

Cite as: Doğan, Mehmet Zeki." Miraculousness of Qu'ran In Terms of Unknown News" *Batman Academy Journal* 4 / 1 (2020): 53-64

Bu çalışma, [Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under, a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

¹ Makale, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı'nda 2020 yılında doktora tezi olarak sunulan "Bilimsel Tefsir Açısından Kur'ân'ın İ'câzı" isimli tezimizden derlenmiştir.

ÖZ

Her peygamberin nübüvvetini tasdik eden mucizeleri vardır. Hz. Peygamber'in de en büyük mucizesi Kur'ân'dır. Kur'ân, ümmî bir peygamber tarafından tebliğ edilmesi, erişilmez bir hidâyet kaynağı olması, beyân, belâgat nazm, tertip, üslûp, psikolojik etkileme gücü, teşrî' için koyduğu hükümler ve sonradan keşfedilen birçok ilmî gerçeğe işaret etmesi gibi pek çok yönden mu'cizdir. Kur'ân'ın en önemli i'câz yönlerinden biri de onun ihtiva ettiği gaybî haberlerdir. Âlimlerin çoğu, Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu kabul etmekte ancak bu i'câz yönünün tek başına yeterli olamayacağını da ifâde etmektedir. Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu savunan âlimler, genellikle onu diğer i'câz yönleriyle birlikte kabul etmektedir. Bu çalışmamızda öncelikle, Kur'ân'ın geçmişe, nüzûl zamanına ve geleceğe ait gaybî haberler yönüyle i'câzı ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmeye ve incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, İ'câz, İ'câz yönleri ve Gaybî Haberler

GİRİŞ

Âlimler, Hz. Peygamber'in en büyük mucizesinin Kur'ân olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak onun hangi yönüyle mu'ciz olduğu hususunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bu alanla ilgilenen her bilgin kendi zevkine ve ilgi alanına uygun olan tarafı almış ve o yönü incelemiştir. Kur'ân'ın i'câz yönlerini sadece belâgat, fesâhat ve nazım gibi bazı vecihlerle sınırlandırmak doğru değildir. Çünkü i'câz; gaybî haberlerden bahsetme, geçmiş ümmetlerin hikâyeleri, gelecekle ilgili haberler, ümmî bir peygamber tarafından tebliğ edilmesi, erişilmez bir hidâyet kaynağı olması, beyânı, telif tarzı, tertibi, olağanüstü üslûbu, psikolojik etkileme gücü, teşrî' için koyduğu hükümler ve bilimsel hakikatler gibi birçok yönden kendini göstermektedir. Aynı zamanda Kur'ân'ın i'câz vecihleri zamana göre değişebilecek ve yenilenebilecek bir özelliğe sahip olmaktadır.

Kur'ân'ın i'câz yönleri hakkında âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ahmed b. Alî Ebû Bekr el-Cessâs (ö. 370/980)'a göre, Kur'ân'ın nazımından belâgatına ve özlü sözlerine varıncaya kadar birçok i'câz vechi bulunmaktadır.² Ebû'l-Hasen Alî b. İ'sâ b. Alî er-Rummânî (ö. 384/994), Kur'ân'ın 7 i'câz yönü olduğunu belirtmiştir.³ Ebû Süleymân Hamd b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hattâbî (ö. 388/998), Kur'ân'ın i'câz yönlerini 3 ile sınırlandırmışken,⁴ Muhammed Abdulazîm ez-Zürkânî (ö. 1367/1948) ise 14 i'câz yönünün olduğunu beyan etmiştir.⁵ Said Nursî (ö. 1379/1960) ise Kur'ân'ın 40 yönden mu'ciz olduğunu ifâde etmiştir.⁶

Muhammed b. Cerîr et-Taberî (ö. 310/923), Ebû Abdullah Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî (ö. 606/1209), Reşîd Rıdâ (ö. 1354/1935) ve Tantâvî Cevherî (ö.

ABSTRACT

Every prophet owned miracles certifying their prophethood. The greatest miracle of the Prophet of Allah (Muhammad) is Qur'an. It is a miracle in many aspects such as being declared by an illiterate prophet, and being a source of guidance beyond reach, and its way of representation, rhetorical poetry, composition, style, psychological strength of impression, the provisions it established for its legislation. One of the most important miracles of Qur'an is the unknown news it includes. Many scholars accept that Qur'an is miracle in terms of unknown news; however, they state that this feature alone cannot be sufficient. The scholars, who defend that Qur'an is a miracle in terms of unknown news, generally accept this together with other miracles. In this study, primarily, the miraculousness of Qur'an will be tried to be evaluated and investigated in terms of unknown news belonging to past, period revealing Qur'an and future.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Miraculousness, Miracle Aspects, Hidden Information

² Ebû Bekr Ahmed b. Alî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arâbî, 1405), 5/34.

³ Ebû'l-Hasen Alî b. İ'sâ b. Alî er-Rummânî, *en-Nüket fi İ'câzi'l-Kur'ân* (*Selasu Resâil fi İ'câzi'l-Kur'ân*), thk. Muhammed Halefullah Ahmed, Muhammed Zeğlûl Selâm (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts), 75.

⁴ Ebû Süleymân Hamd b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hattâbî, *Beyânü'l-İ'câzi'l-Kur'ân* (*Selasu Resâil fi İ'câzi'l-Kur'ân*), thk. Muhammed Halefullah Ahmed, Muhammed Zeğlûl Selâm (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts), 27.

⁵ Muhammed Abdulazîm ez-Zürkânî, *Menâhîlu'l-'İrfân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-Küttâbî'l-'Arâbî, 1996), 2/260-314.

⁶ Said Nursî, *Sözler* (İstanbul: Tenvir Neşriyat, 2010), 322.

1359/1940) gibi bilginlerin bir kısmı, Kur'ân'ın i'câz yönlerini tefsir kitaplarında açıklamıştır. Rummânî (ö. 384/994), Hattâbî (ö. 388/998), Ebû Bekr Muhammed b. et-Tayyîb b. Muhammed el-Bâkillânî (ö. 403/1012) ve Mustafa Sadık er-Râfiî (ö. 1356/1937) gibi bir kısım âlim de bu alanda müstakil eserler yazmıştır.

Daha önce açıkladığımız gibi Kur'ân-ı Kerîm'in birçok i'câz yönü bulunmaktadır. Ancak biz bu çalışmamızda âlimlerinin çoğunun üzerinde ittifak ettikleri, Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle i'câzını incelemeye çalışacağız.

Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle i'câzını incelemeden önce i'câz ve *ğayb* kelimelerinin sözlük ve terim anlamlarına değinmek istiyoruz:

İ'câz sözcüğü, عَجَز kökünden türeyen if'âl vezninde bir masdar olup, "âciz bırakmak, acze düşürmek, rakibi geçmek ve geride bırakmak" gibi anlamlara gelmektedir. Bir şeyin aynısını getirmekten muhatabı âciz bırakan şeye ise mucize (مُعْجَزَةٌ) denilmektedir. Mucizenin aslı, مُعْجَزٌ'dir. Sonundaki "t" harfi, mübalağa ifâde etmektedir.⁷

عَجَز kelimesi, türevleriyle beraber Kur'ân'da 26 yerde ve farklı anlamlarda geçmekte; âcizlik, güçsüzlük,⁸ yaşlı kadın,⁹ geri kalmak, alıkoymak¹⁰ ve sökülmüş hurma kütüğü¹¹ anlamlarında kullanılmaktadır.

Terim olarak Kur'ân'ın i'câzından maksat "Kur'ân-ı Kerîm'in sahip olduğu edebî üstünlük ve muhteva zenginliği nedeniyle benzerinin meydana getirilememesi yönüyle bütün insanları âciz bırakması" demektir.¹²

غَيْب/ğayb kelimesi ise, "gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek, uzaklaşmak, gözden kaybolmak" gibi anlamlara gelen غَاب fiilinin masdarıdır. Fiil olarak gözümünden kayboldu manasında غَاب عَنِّي كَذَا şeklinde kullanılmaktadır.¹³

غَيْب sözcüğü, türevleriyle birlikte Kur'ân'da 60 yerde geçmektedir.¹⁴ İlgili bazı âyetlerde Allah'ın sadece gaybı bildiği ifâde edilmektedir.¹⁵ Bazı âyetlerde ise Allah'ın peygamberlerden dilediğine bu konuda bilgi verdiği haber verilmektedir.¹⁶

Kur'ân, gayba dair birçok haber içermektedir. Bu konuda Hz. Peygamber'in bilgisi olmadığı gibi diğer insanların da bu bilgileri bilmesine imkân yoktur. *وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَلْقَاهَا إِلَّا هُوَ* "Gaybın (görünmez bilginin) anahtarı, yalnızca O'nun (Allah'ın) yanındadır. Onları O'ndan başkası bilmez."¹⁷ âyeti gayb bilgisinin; varlığı idare eden, evreni elinde tutan âlemlerin Rabbi olan Allah'ın katında olduğunu ifâde etmektedir.

Kur'ân'daki gaybî haberleri geçmiş, nüzûl zamanı ve gelecekle ilgili olmak üzere üç bölüme ayırmak mümkündür. İnsanın ilk yaratılış sahnesi, önceki toplumların hayat serüvenleri ve peygamberleriyle olan münasebetleri geçmişe; Ehl-i Kitabın, münafıkların ve müşriklerin iç yüzü nüzûl zamanına; Bizans'ın İran'la savaşı, Mekke'nin fethi, Müslümanların en zayıf oldukları bir durumda düşmanlarını yeneceği, Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'i ve Kur'ân-ı Kerîm'i koruyacağına dair verdiği vaatler ise geleceğe ait gaybî haberlerdir.

⁷ Ebî Hasen Alî b. Muhammed b. Alî el-Curcânî, *et-Ta'rifât* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013), 35; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Dâru's-Sadr, ts), "aceze", 5/369; Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râğîb el-İsfahânî, *Müfredâtu Elfazi'l-Kur'ân* çev. Yusuf Türker (İstanbul: Pınar Yayınları, 2012), "aceze", 973.

⁸ el-Mâide 5/31; el-Enfâl, 8/59; et-Tevbe 9/2-3; Yûnus 10/53; Hûd 11/21-33; en-Nahl 16/46; en-Nûr 24/57; eş-Şuarâ 26/171; el-Ankebût 29/22; el-Fâtır 35/44; ez-Zümer 39/51; eş-Şuarâ 26/31; el-Ahkâf 46/32; el-Cin 72/12.

⁹ Hûd 11/72; es-Sâffât 37/135; ez-Zâriyât 51/29.

¹⁰ el-E'nâm 6/134; el-Hac 22/51; Sebe' 34/5.

¹¹ el-Kamer 54/20; el-Hâkka 69/7.

¹² Curcânî, *et-Ta'rifât*, 16-20; Muhammed Sadık er-Râfiî, *İ'câzu'l-Kur'ân ve'l-Belâğatü'n-Nebeviyye* (Lübnan: Dâru'l-Erkam bin Ebi Erkam, 2004), 156; Muhammed Alî es-Sâbûnî, *et-Tibyân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân* (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1408), 120.

¹³ Curcânî, *et-Ta'rifât*, 165; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab* "ğayb", 1/654; İsfahânî, *Müfredâtu Elfazi'l-Kur'ân* "ğayb", 1105.

¹⁴ Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-Müfrehres li Alfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim* (Beyrut: Dâru İhyâit-Türasi'l-'Arabî, ts), 507.

¹⁵ el-En'âm 6/59; Yûnus 10/20; Hûd 11/23; en-Nahl 16/77.

¹⁶ Âl-i İmrân 3/49, 179; el-Cin 72/26-27; el-En'âm 6/75; Yûsuf 12/21, 37.

¹⁷ el-En'âm 6/59.

Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu savunan âlimler, genellikle onu diğer i'câz vecihleriyle birlikte kabul etmişlerdir. Kur'ân'ın sarfe teorisiyle mu'ciz olduğunu savunan Mu'tezile âlimlerinden Ebû İshak İbrahim b. Seyyâr en-Nazzâm (ö. 231/845) bile Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle de mu'ciz olduğunu kabul etmiştir.¹⁸

Nazzâm'dan sonra gelen önemli Mu'tezile âlimlerinden biri olan Rummânî (ö. 384/994) de Kur'ân'ın gelecek hakkında haber vermesi yönüyle de mu'ciz olabileceğini savunmuştur.¹⁹

Rummânî'den sonra Kur'ân'ın i'câzı hakkında söz söyleyen ilk Ehl-i Sünnet bilgini olarak da bilinen Hattâbî (ö. 388/998) ise Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu kabul etmiş, ancak bu yönün her sûrede bulunmadığını ve bundan dolayı gaybî haberlerin tek başına yeterli olamayacağını da ifâde etmiştir.²⁰

Kur'ân'ın eşsizliğine karşı iddiaları cevaplamak amacıyla yazılan ve Kur'ân'ın i'câzında kendisinden sonrakiler tarafından kaynak kabul edilen ilk hacimli eserin yazarı olan Bâkillânî (ö. 403/1012) de Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu kabul etmiştir.²¹

Çağdaş âlimlerden Reşîd Rıdâ,²² Zürcânî,²³ Mustafa el-Merâğî,²⁴ Aişe Abdurrahman Bintü's-Şâtî,²⁵ Muhammed Alî es-Sâbûnî,²⁶ Mustafa Müslim²⁷ Muhammed Sâlim el-Muhaysın²⁸ gibi araştırmacılar da Kur'ân'ın gaybî haberler yönüyle mu'ciz olduğunu kabul etmişler, ancak bu yönle ilgili haberler, her sûrede bulunmadığı için söz konusu i'câz yönünün tek başına yeterli olamayacağını da ifâde etmişlerdir.

Biz de çalışmamızda Kur'ân'daki geçmişe, nüzûl zamanına ve geleceğe ait gaybî haberleri üç başlık altında ana hatlarıyla değerlendirmeye çalışacağız:

1. Geçmişe Ait Gaybî Haberler Yönüyle İ'câz

Kur'ân'da tarihi i'câz olarak da bilinen geçmişe ait gaybî haberlerin örnekleri çoktur. Bu tür tarihi olaylar Kur'ân'ın nüzûlünden önce gerçekleşmiştir. Vahye ilk kez muhatap olan Araplar bu bilgiler hakkında malumat sahibi değillerdi. Hz. Peygamber'in de bunları ancak vahiy yoluyla öğrenebildiği Kur'ân'da ifâde edilmektedir.²⁹

Geçmişe ait gaybî haberlerden bir kısmı Ehl-Kitap olan Yahudi ve Hristiyanların Hz. Peygamber'e, ruh,³⁰ Zü'l-Karneyn,³¹ Ashab-ı Kehf³² ve Hz. İsa³³ gibi konulardaki sorularına Kur'ân'ın verdiği cevaplardır. Ayrıca Kur'ân'da birçok peygamberin ve çeşitli toplulukların kıssaları yer almaktadır. Aynı zamanda Kur'ân, semavî kitapların ittifak ettikleri konuları onaylamış, ihtilaf ettiklerini de tashih ederek düzeltmiştir.³⁴

Hz. Peygamber'in geçmişte vuku bulmuş gaybî haberleri Kur'ân sayesinde öğrendiğini izah ettikten sonra, bu haberlerin Kur'ân'da yer almasının gaye ve hikmetlerini de açıklamamız gerekmektedir. Bu haberlerin Kur'ân'da yer almasının hikmetlerinden biri, Hz. Muhammed'in peygamberliğini teyit etmek ve onun ümmetini teselli etmektir. İslam'a davet

¹⁸ Aişe Abdurrahmân Bintü's-Şâtî, *el-İ'câzu'l-Beyânî li'l-Kur'ân ve Mesâilü İbni'l-Ezrâk* (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1984), 92.

¹⁹ Rummânî, *en-Nüket fi İ'câzi'l-Kur'ân*, 75.

²⁰ Hattâbî, *Beyânü'l-İ'câzi'l-Kur'ân*, 27-28.

²¹ Ebû Bekr Muhammed b. et-Tayyib b. Muhammed el-Bâkillânî, *İ'câzu'l-Kur'ân* (Dâru'l-Cil, 1991), 43.

²² Reşîd Rıdâ, *Tefsîru'l-Menâr* (Mısır: el-Heyetü'l-Misriyyetü'l-'Ammatü li'l-Küttâb, 1990), I/169.

²³ Zürcânî, *Menâhilü'l-İrfân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, 2/285.

²⁴ Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matba'ati Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evladihi, 1946), 21/109.

²⁵ Bintü's-Şâtî, *el-İ'câzu'l-Beyânî li'l-Kur'ân ve Mesâilü İbni'l-Ezrâk*, 92.

²⁶ Sâbûnî, *et-Tibyân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, 131.

²⁷ Mustafa Müslim, *Mebâhîs fi İ'câzi'l-Kur'ân* (Diyarbakır: Seyda Yayınları, ts.), 235.

²⁸ Mustafa Sâlim el-Muhaysın, *Ravâi'u'l-Beyân fi İ'câzi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Muhaysın, 2002), 47.

²⁹ Âl-i İmrân 3/44; Hûd 11/49; Yusuf 12/102; el-Kasas 28/44-46.

³⁰ el-İsrâ 17/85.

³¹ el-Kehf 18/83-97.

³² el-Kehf 18/9-26.

³³ en-Nisâ 4/171.

³⁴ Âl-i İmrân 3/50; el-Mâide 5/15, 48; el-En'âm 6/91-92; el-A'râf 7/157; Yûsuf 12/111.

zor ve meşakkatli bir iş olduğu için önceki peygamberlerin tamamı bu yolda sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Kur'an, peygamberlerin kıssalarını örnek vererek, onların da aynı problemlerle karşılaştığını anlatmakta, böylece Peygamberini ve mü'minleri teselli edip azimlerini ve iradelerini güçlendirmektedir.

Gaybî haberlerin Kur'an'da yer almasının gayelerinden bir de muhatapların bu kıssalar üzerinde tefekkür etmelerini ve onlardan ibret almalarını sağlamaktır. Kur'an'da gaybî haberlerin yer almasının başka hikmeti de tevhit ve inanç birliğini vurgulamaktır. Zira bütün peygamberlerin temel görevi, insanlara Allah'ın varlığını, birliğini tebliğ etmek ve onları şirkten uzaklaştırmaktır.³⁵

Gaybî haberlerin Kur'an'da yer almasının diğer gayeleri de âyetleri anlamaya yardımcı olmak, hak dinlerin temelde bir olduğunu göstermek ve insanları şeytana karşı korumaktır. Kur'an'da gaybî haberlerin yer almasının başka bir hikmeti de Allah'ın olağanüstü olaylara muktedir olduğu gerçeğidir. Âdem'i yaratması,³⁶ İsa'nın doğumu,³⁷ İbrahim ve kuşlar hadisesi,³⁸ harabe bir kasabadan geçen ve Allah'ın kudretinden şüpheye düştüğü için Allah'ın kendisini öldürüp yüz sene sonra dirilttiği,³⁹ kişinin kıssası buna en güzel örnektir.

Gaybî haberlerin Kur'an'da yer almasının bir diğer gayesi ise kurtuluş ve fesadın sonucunu açıklamaktır. Hz. Âdem'in iki oğlunun kıssasını,⁴⁰ bahçe sahiplerinin kıssasını,⁴¹ İsrailoğullarının isyandan sonraki kıssalarını⁴² ve Ashabü'l-Uhdud⁴³ kıssalarını örnek verebiliriz.

2. Nüzûl Zamanına Dair Gaybî Haberler Yönüyle İ'câz

Kur'an'da geçmişe ait gaybî haberler olduğu gibi, nüzûl zamanına dair gaybî haberler de bulunmaktadır. Bu tür haberler Hz. Peygamber'in nübüvveti sırasında vahiy yoluyla bildirilen gayb-ı hâdir; yani yaşanan zaman ile ilgili haberlerdir. Allah, Kur'an, melek, cin, cennet, cehennem, münafıkların iç yüzü ve benzeri hususlarla ilgili haberlerdir. Nitekim Hz. Peygamber, nüzûl zamanına dair gaybî haberlere önceden şahit olmadığı gibi onlar hakkında bilgi sahibi de değildi. Kur'an'daki bu gaybî haberler sayesinde Allah'ın sıfatları, meleklerin, cinlerin, ahiret, sırat, mizan, cennet ve cehennem halleri hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz.

Kur'an'da nüzûl zamanına dair gaybî haberlerin çoğu Yahudi ve münafıkların tuzaklarını ve iç yüzünü ortaya çıkaran haberlerdir. Bu haberlerin bir kısmı da Müslümanlar hakkındaki bilgilerdir. Bu gaybî haberleri üç gruba ayırmak mümkündür:

2. 1. Yahudilerin Gizli Hallerini Ortaya Çıkaran Haberler

Yahudilerin gizli hallerini ortaya çıkaran nüzûl zamanına dair gaybî haberlerden biri Medine'de evli olup da zina eden bir Yahudinin cezalandırılması meselesidir. Tevrat'ın zina ile ilgili hükmünü ağır bulan Yahudiler, Hz. Muhammed'in daha hafif bir ceza vereceğini umarak meseleyi ona havale etmeleri üzerine bu âyet nazil oldu:

يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا

"Eğer size bu (hafif ceza) verilirse alın, eğer bu verilmezse sakının" derler."⁴⁴ Yani, onlar diyorlar ki: Hz. Peygamber'e gidiniz. Eğer o size yüzü kömürle karartmayı ve sopa vurmaya emrederse kabul ediniz. Eğer size recmin uygulanmasını söylerse, ondan sakınınız.⁴⁵

³⁵ el-Enbiyâ 21/92.

³⁶ el-Bakara 2/30.

³⁷ Âl-i İmrân 3/35.

³⁸ el-Bakara 2/260.

³⁹ el-Bakara 2/259.

⁴⁰ el-Mâide 5/27.

⁴¹ el-Kehf 18/35.

⁴² el-Bakara 2/54.

⁴³ el-Burûc, 85/1.

⁴⁴ el-Mâide 5/41.

⁴⁵ Süleymân b. Eş'as b. İshâk es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebû Dâvûd* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994), "Hudûd", 26.

Yahudilerin gaybî hallerini ortaya çıkaran haberlerden biri de Hz. Peygamber'i ayrı bir biçimde selâmlamalarıdır. Yahudiler Hz. Peygamber'in yanına gelerek *السَّلَامُ عَلَيْكُمْ* "selâm üzerine olsun" yerine "başına ölüm gelsin" anlamındaki *السَّامُ عَلَيْكَ* şeklinde selâm vermeleri üzerine,⁴⁶ bu âyet nazil olmuştur:

وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ

"Sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selâmlamadığı bir tarzda selâmlıyorlar."⁴⁷ Bazı âlimler bu âyetin münafıklar hakkında nazil olduğunu söylemişlerse de İbn 'Abbâs (ö. 68/687) ve Mücâhid (ö. 103/721)'e göre Yahudiler hakkında inmiştir.⁴⁸

Yahudilerin gaybî hallerini ortaya çıkaran haberlerden bir diğeri de Âl-i İmrân 188. ayetidir:

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْتَهُمْ بِمَقَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Ettiklerine sevinen, yapmaları şeylerle övülmeyi sevenlerin azaptan kurtulacaklarını sanma. Onlar için elîm bir azap vardır."

Rivayet edildiğine göre Hz. Muhammed, Yahudilere belli bir şey hakkında soru sordu. Onlar sorunun gerçek cevabını gizlediler ve bilerek yanlış cevap verdiler. Soruya cevap verdikleri için hem Hz. Muhammed'in kendilerini takdir etmesini beklediler, hem de hakikati gizledikleri için de sevindiler.⁴⁹ İşte bu ayetle Yüce Allah onların gizli hallerini ifşa etmiş, tutarsızlıklarını ortaya koymuş ve çetin bir azabı tadacaklarını bildirmiştir.

2. 2. Münafıkların İç Yüzünü Ortaya Çıkaran Gaybî Haberler

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden önce aralarında senelerce süren iç kavgalardan bitkin düşen Evs ve Hazreç kabileleri, Abdullah b. Übey'i başkan yapmaya karar vermişlerdi. Fakat Hz. Peygamber'in hicretiyle onun bu hayali suya düştü. Abdullah b. Übey Müslümanların birliğini bozmak, Muhacir ile Ensar'ı birbirine düşürmek için çok uğraştı. Uhud savaşında üç yüz askeri ile birlikte İslâm ordusundan ayrıldı ve Medine'ye dönünce,⁵⁰ Yüce Allah onların küfre daha yakın olduklarını ve kalplerinde iman olmadığını bildiren Âl-i İmrân 167 âyeti ile durumlarını ifşa etmiştir:

هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

"Onlar, o gün imandan çok küfre yakın idiler. Ağızlarıyla kalplerinde olmayanı söylüyorlar. Hâlbuki Allah içlerinde sakladıkları şeyi çok iyi bilmektedir."

Münafıkların iç yüzünü ortaya çıkaran gaybî haberlerden biri de Hendek savaşındaki tutumlarıdır. Hendek kazılırken sahâbe büyük bir kayayla karşılaştı. Kayayı kıramayınca Hz. Muhammed'e haber verdiler. Hz. Muhammed, Selman-ı Fârisî'nin balyozunu aldı ve "bismillah" diyerek üç vuruşla kayayı parçaladı. Her vuruşta *الله أكبر* diyerek Suriye, İran ve Yemen gibi yerlerin ileride Müslümanlar tarafından fethedileceğini müjdeledi. Bu müjdeyi işiten münafıklar ise "Muhammed bize İran ve Bizans'ın hazinelerini müjdeliyor. Oysa bugün bırakın hazineleri, korkudan tabii ihtiyacımızı gidermeye bile fırsat bulamıyoruz. Yapabileceğiniz bir şey kalmamıştır, evlerimiz açık ve sahipsiz kaldı. Bu aldatmadan başka bir

⁴⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-Sahîh* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1987), "Edeb", 35.

⁴⁷ el-Mücâdele, 58/8.

⁴⁸ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2000), 23/239; Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *Tefsiru'l-Bahri'l-Muhîr*, thk. Zekeriyâ Abdülmevcud, Ahmed en-Necûfî, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010), 8/234.

⁴⁹ Ebû Abdillâh Ahmet b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. İbn Hanbel, *el-Müsned* thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1999), 4/445.

⁵⁰ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyüb el-Himyerî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Tahâ Abdurrauf Sa'd (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1411), 3/126.

şey değil" demeleri üzerine,⁵¹ Allah onların samimi olmadıklarını Ahzâb 12-13 âyetleriyle ortaya çıkarmıştır:

(وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا)

"Münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunanlar: "Allah ve Elçisi bize sadece boş vaatlerde bulundu" diyorlardı. Onlardan bir grup da demişti ki: "Ey Yesrib halkı, bize duracak yer kalmadı, haydi dönün." Onlardan diğer bir topluluk da: "Evlerimiz açıktır" diyerek Peygamber'den izin istiyordu. Oysa onların evleri açık değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı."

Sıcaklığın, kıtlığın ve kuraklığın her tarafı kasıp kavurduğu, sebze ve meyvelerin tam olgunlaştığı bir mevsimde; Müslümanlarla o dönemin en güçlü devletlerinden biri olan Bizans'ın karşı karşıya geldikleri Tebuk savaşında da münafıkların ortalığı karıştırdığı görülmektedir.⁵² Liderleri Abdullah b. Übey, Müslümanların birliğini bozmak, aralarına fitne sokmak ve onları savaştan alıkoymak için şöyle demiştir:

"Muhammed Bizans devletinin gücünü küçük görüyor. Oysa ben onun ve arkadaşlarının mağlup olacaklarını şimdiden görüyorum."⁵³

Dünya hayatını ahirete tercih eden münafıkların bir kısmı "bu sıcakta savaşa mı çıkılır?" bir kısmı da "bana izin ver, beni fitne ve isyana düşürme!" diyerek, Hz. Peygamber'den bu şekilde izin almışlardır.⁵⁴

Münafıkların İslâm'a karşı kin ve nefretleri; hile ve planları sadece savaş zamanıyla sınırlı değildi. Müslümanlar arasına fitne sokmak ve birliklerini bozmak için her yola başvuruyorlardı. Öyle ki Hz. Peygamber'in tertemiz ailesine bile dil uzatacak kadar ileri gittiler. Onların bu kirli niyetleri ifk hadisesinde de açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Benî Müstalik seferine Hz. Peygamber'in eşi Hz. Âişe de katılmıştı. Dönüşte Medine'ye yakın bir yerde Hz. Peygamber ordusu ile birlikte istirahat etmişlerdi. Bu arada Hz. Âişe ihtiyacını gidermek için ordudan uzaklaşmıştı. Geri geldiğinde kolyesinin düştüğünü fark etmiştir. Kolyesini bulup getirince kafilenin gittiğini anlayan Hz. Âişe "fark ettiklerinde beni burada ararlar" diyerek olduğu yerde durmuştur. Kervanın arkasını toparlamakla görevli olan Safvân, Hz. Âişe'yi öğle vakti istirahat etmekte olan birliğe yetiştirmiştir. Hadise böyle olmasına rağmen münafıklar, meseleyi Hz. Âişe ile erkeklik özelliğinden bile mahrum olan Safvân'ın arasında iffete aykırı bir şekilde yaymaya başladılar. Bu durum tam bir ay devam ettikten sonra Hz. Âişe'nin masum olduğunu ifade eden⁵⁵ ve münafıkların yüzünü karartan âyetler nazil olmuştur.⁵⁶

2. 3. Nüzûl Zamanına Dair Müslümanlar Hakkındaki Gaybî Haberler

Nüzûl zamanına dair Müslümanlar hakkındaki gaybî haberlerden biri Hz. Peygamber'in eşlerinden birine bir sır söylemesi ve onun da o sırrı başka birine ifşa etmesidir. Yüce Allah bu durumu Hz. Peygamber'e haber vermiştir:

وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ

"Peygamber, eşlerinden birine gizli bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü, (başkasına) haber verip, Allah da Peygamber'i, eşinin bu davranışına muttali kılınca (Peygamber, eşine) o (söylediğinin) bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu eşine haber verince eşi, "Bunu sana kim haber verdi?" dedi. "Her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi" dedi."

⁵¹ Taberî, *Tarihu'l-Ümeme ve'l-Mülûk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1407), 2/93-94; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/56.

⁵² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 5/195-196.

⁵³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzî*. (Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb, ts),3/ 995.

⁵⁴ Taberî, *Tarihu'l-Ümeme ve'l-Mülûk*, 2/ 182-186.

⁵⁵ Buhârî, *el-Câmi 'u's-Sahîh*, "İfk", 32.

⁵⁶ en-Nûr 24/11-17.

Âyetlerde işaret edilen olay hakkında çeşitli rivâyetler bulunmaktadır. Bunlardan birine göre Hz. Peygamber eşi Hz. Hafsa'yı ailesini ziyarete göndermiş, onun odasında Hz. Mâriye ile yatmıştır. Hz. Hafsa durumu öğrenince onu teselli etmek için bir daha Hz. Mâriye ile yatmayacağını söylemesi üzerine bu âyetler inmiştir.⁵⁷

Diğer bir rivâyete göre Hz. Peygamber'in, Hz. Zeyneb'in yanında fazla kalmasını kıskanan diğer iki eşi, Hz. Zeyneb'in evinde meğâfir kokan bal şerbeti içmiş olduğunu, bu yüzden kendisinden meğâfir kokusunun geldiğini söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, bir daha bu şerbeti içmeyeceğini söylediğinde bu âyetler nazil olmuştur.⁵⁸

Bir başka rivâyete göre de hanımlarının dünya süsü ve servetini istemeleri yüzünden Hz. Peygamber'in onlardan bir ay ayrılmaları üzerine nazil olmuştur.⁵⁹

Nüzûl zamanına dair Müslümanları uyaran gaybî haberlerden bir diğeri de Uhud savaşındaki tutumlarıdır. Yüce Allah savaşın başında Müslümanlara verdiği yardım sözünü yerine getirmiş ve Müslümanlar galip gelmişlerdi. Ancak okçuların nöbet yerini terk ederek ganimet toplamaya başlaması üzerine galibiyet durumu tersine dönmüştür.⁶⁰ Bu yenilginin bir imtihan olduğunu, gerçek Müslümanla münafıkların birbirinden ayırt edilmesine ve komutanın emrine itaat edilmemesinin nelere sebep olacağını Yüce Allah, Kur'ân'da açıklamıştır.⁶¹

Nüzûl zamanına dair Müslümanları uyaran gaybî haberlerden bir diğeri ise Huneyn savaşındaki tutumlarıdır. Bazı Müslümanların on iki bin kişilik İslâm ordusunun sayısından dolayı gurura kapılıp, "لَنْ نُغَلِبَ الْيَوْمَ مِنْ قَلَّةٍ" "bugün azlıktan dolayı asla yenilmeyeceğiz" sözleri üzerine,⁶² Yüce Allah sayı çokluğunun kendilerine bir şey kazandırmadığını, düşmanın saldırısı karşısında şaşkınlıklarını, geniş olan dünyanın kendilerine dar geldiğini ve geri dönüp kaçmaya çalıştıklarını belirten âyetlerle haber vermiştir.⁶³

3. Geleceğe Dair Gaybî Haberler Yönüyle İ'câz

Kur'ân'da geçmiş ve nüzûl zamanına dair gaybî haberler olduğu gibi gelecekle ilgili gaybî haberler de bulunmaktadır. Kur'ân, bu tür haberler daha gerçekleşmeden önce onların vuku bulacağını haber vermiştir. Bu haberlerin aynen çıkması, Kur'ân'ın her şeyi en iyi bilen Yüce Allah tarafından indirildiğini göstermektedir. Bu çeşit haberlerin insanlar tarafından bilinmesi imkânsızdır. Daha önce Hz. Peygamber'in de bunları akıl ile değil, ancak vahiy ile öğrenebildiğini ifâde etmiştik.

Kur'ân'daki gelecekle ilgili gaybî haberleri üç gruba ayırabiliriz. Bunların bir kısmı Hz. Peygamber hayatta iken gerçekleşmiştir.⁶⁴ Bir kısmı da Hz. Peygamber'in vefatından sonra vuku bulmuştur.⁶⁵ Diğer bir kısmı ise bazı âlimlerin görüşüne göre Dâbbetü'l-Ard'ın yerden çıkması,⁶⁶ Ye'cûc ve Me'cûc'ün önünün açılması⁶⁷ gibi şu ana kadar gerçekleşmemiş ama bundan sonra gerçekleşeceği haberlerdir.⁶⁸

⁵⁷ Taberî, *Câmi' u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 23/475.

⁵⁸ Buhârî, *el-Câmi' u's-Sahîh*, "Tefsir", 4.

⁵⁹ Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Şihabuddîn Ömer b. Kesîr el-Kaysî, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm* (Beyrut: Dâru İhya-i't-Türasî'l-'Arâbî, 1997), 4/330.

⁶⁰ Abdullah b. Abbâs, *Tenvir'ul Mikbâs min Tefsir-i İbnil-'Abbâs* (Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, ts), 58; Taberî, *Câmi' u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 7/282.

⁶¹ Âl-i İmrân 3/152.

⁶² Buhârî, *el-Câmi' u's-Sahîh*, "Meğâzî", 51.

⁶³ Tevbe 9/25-26.

⁶⁴ er-Rûm 30/2-6; el-Kamer 54/45; el-Fetih 48/27; el-Mâide 5/67; Tebbet 111/1-3; el-Müddesir 74/11-26; el-Alak 96/9-18.

⁶⁵ en-Nûr 24/55; el-Hicr, 15/9.

⁶⁶ en-Neml 27/82.

⁶⁷ el-Enbiya 21/96.

⁶⁸ Buhârî, *el-Câmi' u's-Sahîh*, "Hac", 46.

Hz. Peygamber hayatta iken gelecekle ilgili gerçekleşen gaybî haberlerden biri, Rumların Perslere birkaç yıl içinde galip geleceği ile ilgilidir. Hristiyan olan Rumlar putperest olan Perslere 614 yılında yenilmişlerdi. Müslümanlar, Ehl-i Kitap bir devletin, putperest bir devlet karşısında yenilmesine üzüldüler, Mekke Müşrikleri ise buna sevindiler ve şöyle dediler: “Ateşperest olan Persiler Ehl-i Kitap olan Rumları yendiği gibi biz de sizi yeneriz.”⁶⁹ Bunun üzerine birkaç yıl içinde Bizanslıların zafer kazanacağını ve Müslümanların sevineceğini haber veren âyetler nazil olmuştur.⁷⁰

Söz konusu âyetler indiği anda Rumların Persleri yeneceğine dair en küçük bir ihtimal bile yoktu. Çünkü bu savaşta Rumlar büyük bir darbe almışlardı. Persler ise zaten güçlü ve kuvvetli bir devletti. Bu son savaşla gücüne güç katmışlardı. Rumların birkaç yıl içinde galip geleceği haberine ihtimal vermeyen Übeyy b. Halef, Hz. Ebû Bekr ile yüz deve üzerine bahse girdi. Ama Yüce Allah verdiği sözü yerine getirdi ve bu müjdeli haber 624 yılında, Bedir savaşı esnasında gerçekleşti ve Hz. Ebû Bekr, Übeyy’in varislerinden yüz deveyi alarak fakirlere dağıttı.⁷¹

Hz. Peygamber hayatta iken gelecekle ilgili gerçekleşen bir diğer gaybî haber de Müslümanların sıkıntılı günler yaşadıkları ve çok zayıf oldukları bir dönemde, onların zafer elde edeceğini, Müşriklerin ise hezimete uğrayacağını haber veren Kamer 45. ayetidir:

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ “O topluluk bozulacak ve geriye dönüp kaçacaklardır.” Bu âyet nazil olduğu dönemde savaşmak şöyle dursun, kimsenin aklına Müslümanların galip geleceği gelmezdi. Çünkü o zaman Müslümanlar güç ve kuvvet yönünden çok zayıf, Müşrikler ise her yönden çok güçlü ve kuvvetli bir durumdaydı. Ama Yüce Allah’ın bu müjdesi Bedir savaşında, Kur’ân’ın yedi yıl önce haber verdiği⁷² gibi gerçekleşmiş; Müslümanlar galip gelmiş, Müşrikler ise hezimete uğramışlardır. Bu da Kur’ân’ın Yüce Allah’ın kelamı olduğunun göstergesidir. Nitekim Hz. Ömer, bu âyet nazil olunca “ey Allah’ın Rasûlü hangi cemiyet bozulacak?” diye sordum. Bedir savaşının olduğu günde Kureyş yenildiğinde, Rasûlullah’a baktım, arkalarından kılıcını çekmiş bu âyeti okuduğunu görünce, o zaman yenilecek topluluğun kim olduğunu anladım.⁷³

Hz. Peygamber hayatta iken gelecekle ilgili gerçekleşen gaybî haberlerden bir diğeri ise Medine’de bulunan Hz. Peygamber ve ashabının başlarını tıraş ederek veya saçlarını kısaltarak emin bir şekilde Mekke’ye gireceklerini haber veren âyettir.⁷⁴

Hz. Peygamber 628 yılında rüyasında ashabıyla birlikte güven içinde bazılarının saçlarını tamamen tıraş etmiş bir şekilde, bazılarının da kısaltmış olarak Mekke’ye girdiklerini görmüş ve rüyasını ashabına anlattıktan bir müddet sonra söz konusu âyet onun rüyasını tasdik etmiştir.⁷⁵ Yüce Allah bu âyet ile Müslümanların Mekke’ye gireceklerini, Kâbe’yi ziyaret edeceklerini ve Kureyş’ten emin olacaklarını müjdelemiştir. Nitekim Yüce Allah’ın bu sözü Hudeybiye antlaşmasından (628) bir sene sonra gerçekleşmiştir. Âyetin haber verdiği gibi Müslümanlar güven içinde Kâbe’yi ziyaret etmiş ve Medine’ye emin bir şekilde dönmüşlerdir.⁷⁶

Hz. Peygamber hayatta iken gelecekle ilgili gerçekleşen başka bir gaybî haber de Yüce Allah’ın Hz. Peygamber’i koruyup muhafaza edeceğine dair Mâide 67. âyetidir:

⁶⁹ Taberî, *Tarihu'l-Ümeme ve'l-Mülük*, 1/468.

⁷⁰ er-Rûm 30/2-6.

⁷¹ Taberî, *Tarihu'l-Ümeme ve'l-Mülük*, 1/468.

⁷² Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebû Bekr el-Kurtubî, *el-Câmi'u li Ahkâmî'l-Kur'ân* thk. Ahmed el-Berdunî, İbrâhim el-Atfîş (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, 1964), 17/145.

⁷³ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 22/602.

⁷⁴ el-Fetih 48/27.

⁷⁵ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 22/257-258.

⁷⁶ Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân 'an Tefsiri'l-Kur'ân*, thk. Muhammed b. 'Aşûr (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arâbî, 2002), 9/64.

وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ “Allah seni insanlardan koruyacaktır.”

Yukarıdaki âyet inmeden önce Sahâbe Hz. Peygamber'i inanmayanlardan korumak için geceleri nöbet tutardı. Bu âyet nazil olunca Hz. Peygamber, Yüce Allah'a olan güveni, kendisini koruyanlara olan güveninden daha fazla bulduğu için nöbetçilere:

لَا تَحْرَسُونِي إِنَّ رَبِّي قَدْ عَصَمَنِي “Ey insanlar benim için nöbet tutmayın artık Rabbim beni koruyor.” diye seslendi ve onları evlerine gönderdi.⁷⁷

Hız. Peygamber nübüvvetini açıkladığı andan itibaren inanmayanlar, onun hayatına son verme gibi her türlü yollara başvurmuş, fakat hiç birinde muvaffak olamamışlardır. Çünkü o daima Yüce Allah'ın koruması ve emniyeti altında olmuştur. Hız. Muhammed'in Rabbi tarafından muhafaza edildiğine dair örnekler çoktur. Bu örneklerden biri 628 tarihinde Zâtu'r-Rika savaşında gerçekleşen hadisedir. Bu gazveden dönen Hız. Peygamber ashabıyla birlikte ağaçlı bir bölgede mola vermişti. Hız. Peygamber “semüre” denilen ağacın altında istirahat ederken, Müşriklerden biri Hız. Peygamber'in ağaçta asılı olan kılıcını alıp: “Seni benim elimden kim kurtarır?” dedi. Hız. Peygamber “Allah” cevabını verince, adamın elindeki kılıç yere düştü. Bu sefer Hız. Peygamber kılıcı aldı ve: “Peki şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?” buyurduktan sonra adamı serbest bıraktı.⁷⁸ Daha sonra bu kişinin kabilesi ile birlikte Müslüman olduğu rivâyet edilmiştir.⁷⁹

Hız. Peygamber'in Yüce Allah tarafından muhafaza edildiğine dair örneklerden biri de Huneyn savaşındır. Bu savaşta belli bir sayıdaki Sahâbe dışında herkes kaçmıştı. Hız. Peygamber ise Yüce Allah'ın verdiği bu vaade güvendiği için etrafı sarılmış olmasına rağmen kaçmamış, atından inmiş ve Müşriklere şu şekilde meydan okumuştur:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اللَّهُمَّ نَزَّلْ نَصْرَكَ “Ben Peygamberim yalan değil! Ben Abdülmuttalib'in oğluyum! Allah'ım yardımını indir.”⁸⁰

Hız. Peygamber hayatta iken gelecekle ilgili gerçekleşen gaybî bir başka haber de Ebû Leheb,⁸¹ Velîd b. Muğîre⁸² ve Ebû Cehil⁸³ gibi bazı İslâm düşmanlarının küfür üzerine öleceklerini bildiren âyetlerdir. İsimleri geçen bu Müşrikler Kur'ân'ın haber verdiği gibi iman etmemişlerdir. Bizzat Kur'ân'da ismi geçen ve küfür üzere öleceği ve alevli bir ateşe atılacağından bahsedilen Ebû Leheb, Hız. Ebû Bekr ve Hız. Ömer gibi Müslüman olsaydı, Kur'ân'ın i'câzından söz edilebilir miydi? Hız. Peygamber onun yüzüne bakarak Tebbet sûresini okuyabilir miydi? Mekke fethinde diğer Müşrikler gibi o da Müslüman olsaydı, bu İslâm'ın yıkılışı değil miydi?

Bu örnekler dışında gelecekle ilgili gaybî haberlere İslâm'ın galip geleceğini,⁸⁴ Mekke Müşriklerinin kıtlık çekeceğini,⁸⁵ Yahudilerin isyan, düşmanlık ve taşkınlıkları yüzünden sürekli zillet içinde yaşadıklarını,⁸⁶ ahiret yurdunu kendilerine tahsis ettikleri halde yaptıkları günah ve isyandan dolayı ölümü hiçbir zaman temenni etmeyeceklerini⁸⁷ örnek olarak verebiliriz.

Sonuç

⁷⁷ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *Es-Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şakir vd. (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arâbî, ts.), “Tefsîr”, 5.

⁷⁸ Buhârî, *el-Câmi 'u's-Sahîh*, “Meğâzî”, 29.

⁷⁹ Muhammed b. Ebî Bekr b. Ömer b. Ebî Bekr b. Muhammed ed-Demmâminî, *Mesâbihu'l-Câmi*, thk. Nûruddîn Tâlib, (Suriye: Dâru'n-Nevâdir, 2009), 6/292.

⁸⁰ Buhârî, *el-Câmi 'u's-Sahîh*, “Meğâzî”, 51.

⁸¹ Tebbet 111/1-3.

⁸² el-Müddesir 74/11-26.

⁸³ el-Alak 96/9-18.

⁸⁴ en-Nûr 24/55; es-Sâffât 37/173; el-Mü'min 40/51.

⁸⁵ ed-Duhân 44/10-16.

⁸⁶ Âl-i İmrân 3/111-112.

⁸⁷ el-Bakara 2/94-96.

Kur'ân'ın birçok i'câz yönü bulunmaktadır. Kur'ân'ın i'câz yönlerinden biri gaybî haberleri ihtiva etmesidir. Hz. Âdem'in yaratılış sahnesi, önceki toplulukların peygamberleriyle olan münasebetleri, Ehl-i Kitabın Hz. Peygamber'e, ruh, Zü'l-Karneyn, Ashab-ı Kehf ve Hz. İsa gibi konulardaki sorularına Kur'ân'ın verdiği cevaplar geçmişe ait gaybî haberlerdir. Ehl-i Kitabın, münafıkların ve müşriklerin iç yüzü ortaya çıkaran, Müslümanların Uhud ile Huneyn savaşlarındaki tutumlarını ve Hz. Peygamber'in eşleri ile münasebetini ele alan âyetler de nüzûl zamanına dair gaybî haberlerdir. Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'i ve Kur'ân'ı koruyacağına dair vaatleri, İslâm'ın galip geleceğini, Bizans'ın İran'la savaşını, Mekke'nin fethini, Mekke Müşriklerinin kıtlık çekeceğini, Yahudilerin düşmanlıkları yüzünden sürekli zillet içinde yaşadıklarını, Ebû Leheb, Ebû Cehil ve Velîd b. Muğîre gibi bazı İslâm düşmanlarının küfür üzerine öleceklerini ele alan âyetler ise geleceğe ait gaybî haberlerdir.

Kur'ân'da geçmişe, nüzûl zamanına ve geleceğe dair birçok gaybî haber bulunduğundan, bu yön Kur'ân'ın en önemli i'câz vecihlerinden biri olmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki bu vecih Kur'ân'ın i'câzı için tek başına yeterli değildir. Çünkü gaybî haberler her sûrede bulunmamaktadır. Dolayısıyla gaybî haberlerin diğer i'câz yönleriyle birlikte ele alınması gerekmektedir.

Hz. Peygamber, Kur'ân'daki gaybî haberleri kesb ile değil her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Yüce Allah'tan vahiyyle öğrenmiştir. Zira Hz. Muhammed gibi okuma-yazma bilmeyen ümmî birinin gaybî haberleri kendi çabası ile öğrenmesi mümkün değildir. Böylece Hz. Peygamber'in doğrudan Kur'ân sayesinde gaybî hadiselerden haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Kur'ân'ın Yüce Allah kelamı olduğunu ve gaybî haberler yönüyle i'câzın Kur'ân'ın en önemli i'câz vecihlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

Abdulbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Alfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim*. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arabî.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmet b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şu'ayb. el-Arnaût vd. 50 cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999.

Bâkillânî, Ebû Bekr Muhammed b. et-Tayyîb b. Muhammed el-Bâkillânî. *İ'câzu'l-Kur'ân*. Dâru'l-Cil, 1991.

Bintü's-Şâtî, Aişe Abdurrahmân. *el-İ'câzu'l-Beyânî li'l-Kur'ân ve Mesâilu İbni'l-Ezrak*. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1984.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-Sahîh*. 6 cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1987.

Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Alî. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. 8 cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arabî, 1405.

Curcânî, Ebî Hasen Alî b. Muhammed b. Alî. *et-Ta'rifât*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, 2013.

Demmâminî, Muhammed b. Ebî Bekr b. Ömer b. Ebî Bekr b. Muhammed. *Mesâbihu'l-Câmi'*. 10 cilt. thk. Nûruddîn Tâlib. Suriye: Dâru'n-Nevâdir, 2009.

Doğan, Mehmet Zeki. *Bilimsel Tefsir Açısından Kur'ân'ın İ'câzı*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. *Sünenü ebî Dâvûd*. 5 cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî. *Tefsiru'l-Bahri'l-Muhît*. 9 cilt. thk. Zekeriyâ Abdülmevcud, Ahmed en-Necûlî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010.

Hattâbî, Ebû Süleymân Hamd b. Muhammed b. İbrâhîm. *Beyânu'l-İ'câzi'l-Kur'ân* (Selasu Resâil fi İ'câzi'l-Kur'ân). thk. Muhammed Halefullah Ahmed, Muhammed Zeğlûl Selâm. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.

İbn Abbâs, Abdullah. *Tenvîru'l-Mikbâs min Tefsiri İbni'l-'Abbâs*. Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyüb el-Himyerî. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 6 cilt. thk. Tahâ Abdurrauf Sa'd. Beyrut: Dâru'l-Cil, 1411.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Şihabiddîn Ömer b. Kesîr el-Kaysî. *Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm*. 4 cilt. Beyrut: Dâru İhya-i't-Türasi'l-'Arâbî, 1997.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânu'l-'Arab*. 15 cilt. Beyrut: Dâru's-Sadr.

İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal. *Müfredâtu Elfazi'l-Kur'ân*. çev. Yusuf Türker. İstanbul: Pınar Yayınları, 2012.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebû Bekr. *el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Berdunî, İbrâhîm el-Atfîş. 20 cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 2. Basım, 1964.

Merâğî, Mustafa. *Tefsiru'l-Merâğî*. 30 cilt. Mısır: Şirketu Mektebeti ve Matba'ati Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evladihî, 1946.

Muhaysın, Mustafa Sâlim. *Ravâi'u'l-Beyân fi İ'câzil-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l- Muhaysın, 2002.

Müslim, Mustafa. *Mebâhîs fi İ'câzi'l-Kur'ân*. Diyarbakır: Seyda Yay.

Nursî, Said. *Sözler*. İstanbul: Tenvir Neşriyat, 2010.

Râfiû, Muhammed Sadık. *İ'câzu'l-Kur'ân ve'l-Belâğatü'n-Nebeviyye*. Lübnan: Dâru'l-Erkam bin Ebi Erkam, 2004.

Rıdâ, Reşîd. *Tefsîru'l-Menâr*. 12 cilt. Mısır: el-Heyetü'l-Mısriyyetü'l-'Ammatü li'l-Küttâb, 1990.

Rummânî, Ebû'l-Hasen Alî b. İsâ b. Alî. *en-Nüket fi İ'câzi'l-Kur'ân* (Selasu Resâil fi İ'câzi'l-Kur'ân). thk. Muhammed Halefullah Ahmed, Muhammed Zeğlûl Selâm. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif.

Sa'lebî, Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm. *el-Keşf ve'l-Beyân 'an Tefsiri'l-Kur'ân*. 10 cilt. thk. Muhammed b. 'Aşûr. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arâbî, 2002.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 cilt. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2000.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Tarihu'l-Ümeme ve'l-Mülûk*. 5 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1407.

Tirmizî, Muhammed b. İsâ. *Es-Sünen*. thk. Ahmed Muhammed Şakir vd. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-'Arâbî.

Vâkidî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkîd. *Kitabu'l-Meğâzî*. 3 cilt. Beyrut: 'Alemü'l-Kütüb.

Zürkânî, Muhammed Abdulazîm. *Menâhilu'l-İrfân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*. 2 cilt. Beyrut: Dâru'l-Küttâbî'l-'Arâbî, 1996.